

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (prvo vijeće)

7. studenoga 2018.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Socijalna politika – Direktiva 97/81/EZ – Okvirni sporazum o radu s nepunim radnim vremenom koji su sklopili UNICE, CEEP i ETUC – Članak 4. – Načelo nediskriminacije – Radnici s nepunim radnim vremenom – Starosna mirovina – Izračun iznosa mirovine – Uzimanje u obzir razdoblja obnašanja dužnosti prije isteka roka za prenošenje Direktive 97/81/EZ – Primjena bez odgode na buduće učinke situacije koja je nastala za vrijeme važenja bivšeg zakona”

U predmetu C-432/17,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Supreme Court of the United Kingdom (Vrhovni sud Ujedinjene Kraljevine), odlukom od 12. srpnja 2017., koju je Sud zaprimio 17. srpnja 2017., u postupku

Dermod Patrick O'Brien

protiv

Ministry of Justice, prije Department for Constitutional Affairs,

SUD (prvo vijeće),

u sastavu: R. Silva de Lapuerta, potpredsjednica, u svojstvu predsjednice prvog vijeća, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev (izvjestitelj), C. G. Fernlund i S. Rodin, suci,

nezavisna odvjetnica: J. Kokott,

tajnik: R. Schiano, administrator,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 13. lipnja 2018.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za D. P. O'Briena, C. Jones, *solicitor*, i T. Burton, *barrister*, te R. Crasnow, QC, i R. Allen, QC,
- za vladu Ujedinjene Kraljevine, S. Brandon i C. Crane, u svojstvu agenata, uz asistenciju J. Cavanagha, QC, i R. Hilla, *barrister*,
- za Europsku komisiju, M. van Beek i N. Yerrell, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnu odvjetnicu, da u predmetu odluči bez mišljenja,

* Jezik postupka: engleski

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje Direktive Vijeća 97/81/EZ od 15. prosinca 1997. o Okvirnom sporazumu o radu s nepunim radnim vremenom koji su sklopili UNICE, CEEP i ETUC (SL 1998., L 14, str. 9.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 3., str. 131.), kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 98/23/EZ od 7. travnja 1998. (SL 1998., L 131, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 3., str. 137.; u daljnjem tekstu: Direktiva 97/81).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između Dermoda Patricka O'Briena i Ministry of Justice (Ministarstvo pravosuđa, Ujedinjena Kraljevina), prije Department for Constitutional Affairs (Odjel za ustavne stvari), u pogledu iznosa njegove starosne mirovine na temelju sudskih dužnosti koje je obavljao u nepunom radnom vremenu.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 U skladu s Direktivom 98/23 o proširenju Direktive 97/81 [na] Ujedinjenu Kraljevinu Velike Britanije i Sjeverne Irske, rok toj državi članici za prenošenje te direktive istekao je 7. travnja 2000.
- 4 Članak 1. Direktive 97/81 navodi da je svrha te direktive provesti u djelo Okvirni sporazum o radu s nepunim radnim vremenom, koji su 6. lipnja 1997. sklopili europski socijalni partneri (UNICE, CEEP i ETUC) (u daljnjem tekstu: Okvirni sporazum).
- 5 Članak 4. Okvirnog sporazuma, naslovljen „Načelo nediskriminacije”, predviđa:
  - „1. Što se tiče uvjeta zapošljavanja, radnici s nepunim radnim vremenom ne smiju se tretirati na manje povoljan način od usporedivih radnika s punim radnim vremenom samo zato što rade s nepunim radnim vremenom, osim ako je različito postupanje opravdano objektivnim razlozima.
  2. Prema potrebi se primjenjuje načelo *pro rata temporis*.
  3. Postupak primjene ove klauzule definiraju države članice i/ili socijalni partneri, vodeći računa o europskom zakonodavstvu, nacionalnom pravu, kolektivnim ugovorima i praksi.

[...]”

Pravo Ujedinjene Kraljevine

- 6 Mirovine sudaca uređene su Judicial Pensions Actom 1981 (Zakon iz 1981. o mirovinama pravosudnih profesija, u daljnjem tekstu: Zakon iz 1981.) i Judicial Pensions and Retirement Actom 1993 (Zakon iz 1993. o mirovinama i umirovljenju pravosudnih profesija, u daljnjem tekstu: Zakon iz 1993.).
- 7 Zakon iz 1981. odnosi se na osobe koje su imenovane na dužnost prije 31. ožujka 1995., osim ako potonje optiraju da im se mirovina isplaćuje prema Zakonu iz 1993. Zakon iz 1993. primjenjuje se na osobe koje su imenovane na dužnost nakon 31. ožujka 1995.

- 8 Na temelju tih zakona, mirovina se isplaćuje svakoj osobi koja odlazi u mirovinu nakon obnašanja „sudačke dužnosti koja ispunjava propisane uvjete” (*qualifying judicial office*), pod uvjetom da su te osobe navršile 65 godina života i da su, u pogledu osoba na koje se primjenjuje Zakon iz 1993., obnašale navedenu dužnost u trajanju od najmanje pet godina.
- 9 Na datum na koji je D. P. O'Brien umirovljen suci s punim radnim vremenom i suci s nepunim radnim vremenom, koji su za svoj rad primali plaću, obnašali su „sudačku dužnost koja ispunjava propisane uvjete”, ali suci s nepunim radnim vremenom, koji su za svoj rad primali dnevni honorar, primjerice *recorders*, nisu.
- 10 I Zakon iz 1981. i Zakon iz 1993. predviđaju da se iznos mirovine za suce s punim radnim vremenom određuje na temelju zadnje godišnje plaće i broja godina provedenih obnašajući sudačku dužnost na dan odlaska u mirovinu.
- 11 Na temelju Zakona iz 1981., *circuit judge* (sudac na drugostupanjskom sudu) morao je dokazati radni staž od 15 godina kako bi mogao ostvariti mirovinu u iznosu od polovine zadnje godišnje plaće. Odgovarajuće razdoblje na temelju Zakona iz 1993. iznosi 20 godina.
- 12 Oba sustava predviđaju da sudac koji je imao kraću karijeru ostvaruje razmjerno manju mirovinu, koja odgovara trajanju obnašanja dužnosti. Prilikom umirovljenja također se isplaćivao paušalni iznos, koji se temeljio na iznosu godišnje mirovine.
- 13 Ujedinjenja Kraljevina prenijela je Direktivu 97/81 s Part-time Workers (Prevention of Less Favourable Treatment) Regulations 2000 (SI 2000/1551) (Uredba br. 1551 iz 2000. o radnicima s nepunim radnim vremenom (sprečavanje nejednakog postupanja)), koji je stupio na snagu 1. srpnja 2000. Navedena uredba propisuje da poslodavac s radnikom s nepunim radnim vremenom ne smije postupati manje povoljno nego s radnikom s punim radnim vremenom u usporedivoj situaciji i da se u tom smislu mora primijeniti načelo *pro rata temporis*, osim ako primjena tog načela nije prikladna.

Glavni postupak i prethodno pitanje

- 14 D. P. O'Brien, upisan u odvjetničku komoru 1962., imenovan je za Queen's Counsela 1983. Obavljao je dužnost *recordera* pri Crown Courtu od 1. ožujka 1978. do 31. ožujka 2005., datuma na koji je otišao u mirovinu u dobi od 65 godina. Kao *recorder* nije primao plaću, nego dnevni honorar.
- 15 U lipnju 2005. D. P. O'Brien zatražio je od Odjela za ustavne stvari mirovinu na istoj osnovi, prilagođenoj *pro rata temporis*, poput one koja se isplaćuje bivšim sucima koji su radili s punim radnim vremenom i obnašali iste ili slične dužnosti kao on. Odjel za ustavne stvari obavijestio ga je da nije obuhvaćen kategorijama sudaca koji mogu ostvariti sudačku mirovinu.
- 16 U rujnu 2005. D. P. O'Brien obratio se Employment Tribunalu (Radni sud, Ujedinjena Kraljevina), ističući da ima pravo na takvu mirovinu na temelju Direktive 97/81 i propisa koji tu direktivu prenose u nacionalno pravo. Taj je sud prihvatio njegov zahtjev, no taj zahtjev nije bio uspješan u žalbenom postupku pred Employment Appeal Tribunalom (Žalbeni radni sud, Ujedinjena Kraljevina) i potom pred Court of Appealom (England & Wales) (Civil Division) (Žalbeni sud, Engleska i Wales, Građanski odjel, Ujedinjena Kraljevina). Nastavno na tužbu koja je pred njim podnesena, Supreme Court of the United Kingdom (Vrhovni sud Ujedinjene Kraljevine) obratio se Sudu sa zahtjevom za prethodnu odluku.

- 17 Presudom od 1. ožujka 2012., O'Brien (C-393/10, EU:C:2012:110), Sud je, nakon što je podsjetio da je na nacionalnom sudu da utvrdi treba li smatrati da je D. P. O'Brien bio radnik s nepunim radnim vremenom, u smislu članka 2. točke 1. Okvirnog sporazuma, presudio da nacionalno pravo ne smije uspostaviti razliku između sudaca s punim radnim vremenom i sudaca s nepunim radnim vremenom kojima se isplaćuju dnevni honorari, osim ako objektivni razlozi opravdavaju takvo različito postupanje.
- 18 Nakon te presude Supreme Court of the United Kingdom (Vrhovni sud Ujedinjene Kraljevine) presudio je u presudi od 6. veljače 2013. da se tijekom razdoblja u glavnom postupku D. P. O'Briena trebalo smatrati radnikom s nepunim radnim vremenom u smislu članka 2. točke 1. Okvirnog sporazuma i da nije bilo pruženo nikakvo objektivno opravdanje za odstupanje od načela da se sucima s nepunim radnim vremenom isplaćuje plaća na istoj osnovi kao ona sudaca s punim radnim vremenom, pod uvjetom prilagodbe *pro rata temporis*. Supreme Court of the United Kingdom (Vrhovni sud Ujedinjene Kraljevine) stoga je D. P. O'Brienu priznao pravo na mirovinu pod istim uvjetima kao *circuit judge* (sudac drugostupanjskog suda).
- 19 Predmet je potom vraćen Employment Tribunalu (Radni sud) radi utvrđivanja iznosa mirovine na koju D. P. O'Brien ima pravo. Pred tim sudom postavilo se pitanje treba li prilikom utvrđivanja tog iznosa uzeti u obzir cjelokupno trajanje dužnosti koje je obnašao D. P. O'Brien od datuma svojeg imenovanja 1. ožujka 1978., tj. 27 godina, ili samo trajanje dužnosti koje je obnašao od datuma isteka roka za prenošenje Direktive 97/81, tj. manje od 5 godina. Employment Tribunal (Radni sud) smatrao je da treba uzeti u obzir cjelokupno trajanje dužnosti, no Employment Appeal Tribunal (Žalbeni radni sud) presudio je suprotno. Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Žalbeni sud, Engleska i Wales, Građanski odjel) potvrdio je potonju odluku. D. P. O'Brien podnio je žalbu sudu koji je uputio zahtjev.
- 20 Prema odluci kojom se upućuje prethodno pitanje, većina članova Supreme Court of the United Kingdom (Vrhovni sud Ujedinjene Kraljevine) sklona je stajalištu da Direktiva 97/81 zabranjuje diskriminaciju radnika u nepunom radnom vremenu kad se ostvare uvjeti za mirovinu. Ta se direktiva primjenjuje *ratione temporis* kad se uvjeti za mirovinu ostvare nakon datuma njezina stupanja na snagu. U slučaju kad je dio staža skupljen prije tog datuma, ta se direktiva primjenjuje na buduće učinke takve situacije.
- 21 Međutim, prema odluci kojom se upućuje prethodno pitanje, Sud se još nije imao prilike izjasniti o argumentu da se mirovina treba smatrati, kao što bi se moglo izvesti iz presude od 6. listopada 1993., Ten Oever (C-109/91, EU:C:1993:833), odgođenom naknadom za koju se prava stječu tijekom razdoblja obavljanja aktivnosti koja je predmet naknade. Kad bi se takav argument prihvatio, Direktiva 97/81 u skladu s načelom zabrane retroaktivnosti ne bi mogla utjecati na stečena prava ili, kao u slučaju D. P. O'Briena, na prava koja nisu stečena prije njezina stupanja na snagu, u nedostatku odredbe u toj direktivi kojom se odstupa od toga načela. Iako je većina članova suda koji je uputio zahtjev sklona mišljenju da rješenje iz presude od 6. listopada 1993., Ten Oever (C-109/91, EU:C:1993:833), nije primjenjivo na glavni postupak, ona ipak smatra da rješenje koje treba primijeniti nije očito.
- 22 U tim je okolnostima Supreme Court of the United Kingdom (Vrhovni sud Ujedinjene Kraljevine) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Trebaju li u skladu s Direktivom 97/81 i osobito člankom 4. Okvirnog sporazuma u prilogu navedenoj direktivi o načelu nediskriminacije uzimati u obzir razdoblja rada navršena prije roka za prenošenje Direktive prilikom određivanja starosne mirovine radnika s nepunim radnim vremenom ako se ona uzimaju u obzir prilikom određivanja mirovine usporedivog radnika s punim radnim vremenom?“

O prethodnom pitanju

- 23 Svojim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li Direktivu 97/81 tumačiti na način da se razdoblja radnog staža prije datuma isteka roka za prenošenje te direktive, koja se uzimaju u obzir radi utvrđivanja mirovine radnika s punim radnim vremenom, moraju uzeti u obzir radi utvrđivanja prava na mirovinu usporedivog radnika s nepunim radnim vremenom.
- 24 U ovom slučaju valja navesti da je D. P. O'Brien obavljao dužnost suca u nepunom radnom vremenu uz naknadu na temelju dnevnih honorara od 1. ožujka 1978. do 31. ožujka 2005., tj. pretežnim dijelom u razdoblju prije isteka roka za prenošenje Direktive 97/81 u Ujedinjenoj Kraljevini, tj. 7. travnja 2000. Međutim, u tom razdoblju nacionalnim uređenjem sudačkih mirovina nije bilo predviđeno da suci s nepunim radnim vremenom kojima se isplaćuju dnevni honorari imaju pravo na mirovinu na temelju tih dužnosti.
- 25 Nadalje, iz spisa kojim raspolaže Sud proizlazi da suci pravo na mirovinu na temelju uređenja sudačkih mirovina koji se primjenjuje na Englesku i Wales stječu ovisno o razdobljima radnog staža koji daju pravo na mirovinu. Relevantni sustavi mirovina su sustavi „zadnje plaće”, na temelju kojih se mirovina sudaca izračunava množenjem određenog dijela zadnje godišnje plaće i ukupnog broja godina i dana radnog staža na datum odlaska u mirovinu.
- 26 Valja podsjetiti na to da se, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, postupovna pravila općenito primjenjuju od datuma svojeg stupanja na snagu (presuda od 11. prosinca 2012., Komisija/Španjolska, C-610/10, EU:C:2012:781, t. 45.), za razliku od materijalnih pravila, koja se obično tumače na način da se na situacije okončane prije njihova stupanja na snagu primjenjuju samo ako iz njihove formulacije, svrhe ili strukture jasno proizlazi da im valja priznati takav učinak (vidjeti u tom smislu presude od 12. studenoga 1981., Meridionale Industria Salumi i dr., 212/80 do 217/80, EU:C:1981:270, t. 9. i od 23. veljače 2006., Molenbergatie, C-201/04, EU:C:2006:136, t. 31.).
- 27 Valja dodati da se novo pravno pravilo primjenjuje počevši od stupanja na snagu akta kojim je ono uspostavljeno te da se, iako se ne primjenjuje na pravne situacije nastale i u cijelosti okončane prije tog stupanja na snagu, odmah primjenjuje na buduće učinke situacija nastalih za vrijeme važenja bivšeg zakona kao i na nove pravne situacije. Drukčije vrijedi, poštujući načelo zabrane retroaktivnosti pravnih akata, samo u slučaju kada se uz novo pravilo donesu posebne odredbe kojima se izričito određuju uvjeti njegove vremenske primjene (vidjeti u tom smislu presudu od 26. ožujka 2015., Komisija/Moravia Gas Storage, C-596/13 P, EU:C:2015:203, t. 32. i navedenu sudsku praksu).
- 28 Najprije valja podsjetiti na to da ni Direktiva 97/81 ni Okvirni sporazum ne odstupaju od načela navedenog u prethodnoj točki (presuda od 10. lipnja 2010., Bruno i dr., C-395/08 i C-396/08, EU:C:2010:329, t. 54.).
- 29 Stoga valja ispitati ima li postupno stjecanje prava na mirovinu tijekom razdoblja koje prethodi datumu isteka roka za prenošenje Direktive 97/81 u Ujedinjenoj Kraljevini za učinak da se pravna situacija tužitelja u glavnom postupku treba smatrati u cijelosti okončanom na taj datum.
- 30 Vlada Ujedinjene Kraljevine u tom smislu ističe da se odgođene naknade u obliku prava na mirovinu povećavaju na isti način kao i drugi oblici naknada. U slučaju sustava sudačkih mirovina u glavnom postupku, mirovina se stječe na temelju uzastopnih razdoblja radnog staža koja svako otvaraju pravo na mirovinu, pri čemu se prava na mirovinu povećavaju postupno kako svako razdoblje radnog staža završava. Prema tome, budući da na kraju svakog razdoblja radnog staža odgovarajuće pravo na stečenu mirovinu iscrpljuje svoje učinke, ne mogu se uzimati u obzir prava na mirovinu stečena prije datuma isteka roka za prenošenje Direktive 97/81 u Ujedinjenoj Kraljevini.

- 31 Upućujući u tom smislu na presude od 17. svibnja 1990., Barber (C-262/88, EU:C:1990:209), i od 6. listopada 1993., Ten Oever (C-109/91, EU:C:1993:833), vlada Ujedinjene Kraljevine ističe posebnost tog oblika naknade, koja se sastoji od vremenskog razdvajanja između uspostave prava na mirovinu, koja se ostvaruje postupno tijekom cijele karijere radnika, i stvarne isplate te naknade, koja se odgađa do neke određene starosti.
- 32 Međutim, valja podsjetiti, s jedne strane, da se okolnosti glavnog postupka razlikuju od onih koje su dovele do tih presuda, u kojima je bilo riječi o vremenskim učincima presude.
- 33 U tom smislu valja podsjetiti na to da se pitanje retroaktivnog učinka pravnog pravila ne može miješati s pitanjem vremenskih učinaka presude Suda. Kao što je to on naveo u svojoj presudi o 17. svibnja 1990., Barber (C-262/88, EU:C:1990:209), uvjeti kojima je podvrgnuto vremensko ograničenje učinaka presude odnose se na postojanje ozbiljnih problema koje bi ona mogla uzrokovati za prošlost.
- 34 U ovom slučaju valja utvrditi da vlada Ujedinjene Kraljevine ni u kojem trenutku nije zatražila od Suda da vremenski ograniči učinke presude od 1. ožujka 2012., O'Brien (C-393/10, EU:C:2012:110). Slično ograničenje može se dopustiti samo u presudi kojom se odlučuje o traženom tumačenju (vidjeti u tom smislu presudu od 17. svibnja 1990., Barber, C-262/88, EU:C:1990:209, t. 41.).
- 35 S druge strane, što se tiče argumenta vlade Ujedinjene Kraljevine da treba razlikovati izračun radnog staža potrebnog za mirovinu i prava na mirovinu, valja navesti da okolnost da je pravo na mirovinu konačno stečeno na kraju odgovarajućeg razdoblja radnog staža ne omogućuje zaključak da se pravna situacija radnika mora smatrati u cijelosti okončanom. U tom smislu valja zaključiti da će se radnik moći stvarno pozvati na to pravo radi isplate svoje mirovine tek naknadno i uzimajući u obzir relevantna razdoblja radnog staža.
- 36 Posljedično, u situaciji poput one u glavnom postupku, u kojoj uspostava prava na mirovinu obuhvaća razdoblja i prije i poslije isteka roka za prenošenje Direktive 97/81, valja smatrati da je utvrđivanje tih prava uređeno odredbama te direktive, uključujući razdoblja radnog staža prije njezina stupanja na snagu.
- 37 Takvu situaciju u tom smislu treba razlikovati od one koju spominje vlada Ujedinjene Kraljevine u prilog svojim argumentima, tj. situaciju kolega tužitelja u glavnom postupku koji su u mirovinu otišli prije isteka roka za prenošenje Direktive 97/81.
- 38 S obzirom na prethodno navedeno, na postavljeno pitanje valja odgovoriti tako da Direktivu 97/81 treba tumačiti na način da se, u slučaju poput onoga u glavnom postupku, razdoblja radnog staža prije datuma isteka roka za prenošenje te direktive moraju uzeti u obzir prilikom utvrđivanja prava na mirovinu.

Troškovi

- 39 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (prvo vijeće) odlučuje:

Direktivu Vijeća 97/81/EZ od 15. prosinca 1997. o Okvirnom sporazumu o radu s nepunim radnim vremenom koji su sklopili UNICE, CEEP i ETUC, kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 98/23/EZ od 7. travnja 1998., treba tumačiti na način da se, u slučaju poput onoga u glavnom postupku, razdoblja radnog staža prije datuma isteka roka za prenošenje Direktive 97/81, kako je izmijenjena Direktivom 98/23, moraju uzeti u obzir prilikom utvrđivanja prava na mirovinu.

Potpisi